

Grzegorz Jacek Brzustowicz

Ubiór średniowiecznego herolda brandenburskiego

Nadwarciański Rocznik Historyczno-Archiwalny nr 3, 103-107

1996

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Grzegorz Jacek Brzustowicz

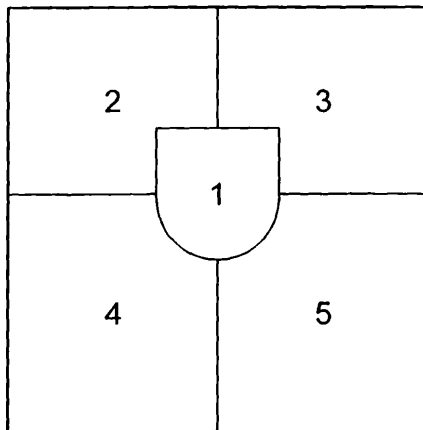
Granowo

UBIÓR ŚREDNIOWIECZNEGO HEROLDA BRANDENBURGII

Instytucja herolda była w średniowieczu związana z dyplomacją, kulturą rycerską i etykietą dworską. Heroldowie dzielili się na kilka grup, z których jedną z najniżej usytuowanych byli persewanci (z franc. *pursuivants*).¹

Właśnie do tej grupy należał piętnastowieczny herold brandenburski. Hans "Burggraf" był persewantem elektora Fryderyka II (1413–1471).² Jak to było w zwyczaju heroldów, jego pseudonim nie był dziełem przypadku, lecz nawiązywał do władców, tutaj do Hohenzollernów³, noszących tytuł burgrabiów Norymbergii.

Oprócz charakterystycznego miana, także i ubiór heroldów posiadał heraldyczne wyobrażenie związane z godłem władców danego państwa. Podobny związek z godłem władców posiada motyw heraldyczny na kaftanie herolda brandenburskiego. Zastosowano na nim układ pięciu pól herbowych na piersiach i po jednym na rękawach. Układ herbów determinuje ich następującą kolejność:

– w majestatycznym, pięciopółowym herbie władców Brandenburgii w pierwszym polu umieszczono godło, w którym był tzw. “Zepfer”, czyli laska elektorska, nieodłączny element herbów brandenburskich władców w następnych wiekach.⁴

– w drugim, srebrnym polu znajdował się czerwony orzeł ze złotymi szponami i dziobem. Było to godło Marchii Brandenburskiej, które jest znane od XII wieku jako herb Askańczyków, rządzących Marchią do 1320 r.⁵

W 1415 r. król niemiecki Zygmunt Luksemburski nadał Fryderykowi I von Hohenzollern, burgrabiemu Norymbergii, Marchię Brandenburską. Nadanie nie objęło Nowej Marchii, gdyż tę Luksemburczyk wcześniej sprzedał Krzyżakom. Ci z kolei dopiero w 1454 r. obszar ten odsprzedali Hohenzollernom. Fryderyk II został elektorem w 1440 r. i stąd na ubiorze jego herolda godło Brandenburgii.

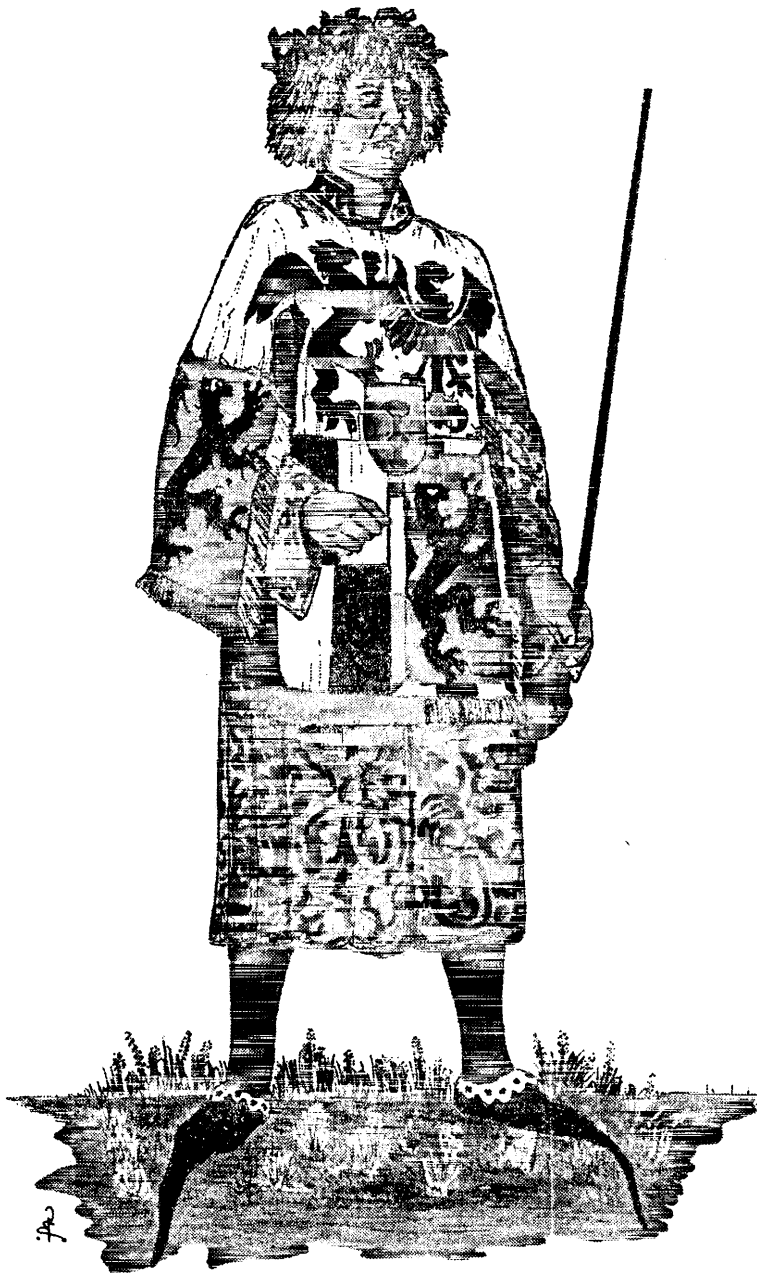
Fryderyk I przejmując władzę w Brandenburgii jednocześnie przejął prawa jego poprzedników do zwierzchności nad Księstwem Zachodniopomorskim. Pretensje do Pomorza potwierdził 31 maja 1417 r. w Konstancji król Zygmunt Luksemburczyk. Książętom szczecińskim, Ottonowi II i Kazimierzowi V przypadło posiadane księstwo jako lenno. Prawo do zwierzchnictwa nad Księstwem Pomorskim podkreślali następni elektorzy. Efektem tego było umieszczenie w trzecim polu, w grupie najważniejszych godeł, czerwonego gryfa ze złotym dziobem i szponami na białym polu. Był to herb Księstwa Szczecińskiego, znany w takich barwach od XIV wieku.⁶

Jeszcze na fladze margrabiego Fryderyka II z 1460 r. w czteropółowym polu herbowym nie ma pomorskiego Gryfa. W polu 1 i 4 zostało powtórzone godło Brandenburgii, natomiast w 2 były barwy Hohenzollernów, a w 4 herb burgrabiów. W 1464 r. wymarła linia Gryfitów szczecińskich. Od 1465 roku w tytulaturze margrabiów pojawia się Księstwo Szczecińskie, do którego rościli sobie pretensje. Toczący wojnę o sukcesję szczecińską Albrecht Achilles w 1470 roku otrzymał od cesarza prawa do Pomorza i tytułował się: “... gnaden Marggraf zu Brandenburg, des Heiligen Römischen Reichs Ertzkammerer und Kurfürst, von Stettin, Pommern, Wenden und Cassuben Hertzog, Burgrave zu Nuremberg und Fürst zu Rügen”. W 1472 roku warunki pokoju w Pren-

złau przyznawały elektorowi brandenburskiemu prawo do tytułów i herbów pomorskich, których używali oficjalnie od 1465 roku.⁷

W polu czwartym znajdował się czarny lew, zwrócony w prawo, umieszczony w złotym polu otoczonym biało-czerwoną bordiurą. Był to herb burgrabiów Norymbergii, którymi byli Hohenzollernowie. Z kolei rodowe barwy zawierało pole z czarno-białą szachownicą. Całość ubioru herolda dopełniała złota laska, którą dawał znaki rycerzom biorącym udział w turniejach, oraz wieniec z róż na głowie, który symbolizował prawo do wyróżniania najlepszych rycerzy walczących w szrankach.⁸

Ubiór średniowiecznego herolda Brandenburgii

Przypisy:

¹ O. Neubecher, J.P. Brooke-Little, R. Tobler, *Heraldik. Wappen-Ihr Ursprung, Sinn und Wert*, Frankfurt a.M. 1977, s. 19; G. Oswald, *Lexicon der Heraldik*, Leipzig 1984, s. 195–196.

² O. Neubecher, J.P. Brooke-Little, R. Tobler, *Heraldik...*, s. 19.

³ T. Wise, R. Hook, W. Walker, *Medieval Heraldry*, London 1992, Plate 6, No 3, oraz s. 38.

⁴ G. Oswald, *Lexicon...*, s. 452.

⁵ F. Vössberg, *Die Siegel der Mark Brandenburg, Lieferung II*, Berlin 1887, taf. A 3, No 3.

⁶ Podobny herb widzimy u Gelrego (1369/96), w paryskim Armorial Bellenville z II poł. XIV w., a potem w roli herbowej niderlandzkiego herolda Bejerena (1400/1409) i na chorągwi Kazimierza V szczecińskiego z 1410 r.

⁷ *Die Markgrafen von Brandenburg-Ansbach. Eine Bilddokumentation zur Geschichte der Hohenzollern in Franken*, Ansbach 1980, s. 52, 366–367, 377, 378; W. Dziewulski, *Walka Pomorza Zachodniego z Brandenburgią (XII–XVI w.)*, „Szczecin”, zesz. 11/12 (1958), s. 15; F. Rachfahl, *Der Stettiner Erbfolgstreit (1464–1472). Ein Beitrag zu brandenburgisch-pommerschen Geschichte des 15 Jahrhunderts*, Breslau 1890, s. 233 i n.

⁸ T. Wise, R. Hook, W. Walker, *Medieval Heraldry*, taf. 6; W. Leonhard, *Das Grosse Buch der Wappenkunst*, Munchen 1976, s. 63; E. Bahrfield, *Das Munzwesen der Mark Brandenburg unter Hohenzollern bis zum Grossen Kurfursten von 1415 bis 1640*, Berlin 1895, taf. I, II, III i n.